

З урахуванням вищезазначеного та з огляду на те, що дитячий омбудсмен фактично інтегрований в існуючу систему державних органів, вбачається за доцільне визначити місце Уповноваженого в системі юрисдикційного захисту суб'єктивних прав дитини як найвищого повноважного суб'єкта владних повноважень, який на загальнодержавному рівні має право здійснювати не тільки постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, а й вживати заходи, визначені законом, які спрямовані як на запобігання порушень прав та законних інтересів дітей, запобігання повторення таких порушень, так і на припинення порушення прав та законних інтересів дітей, які мали місце при здійсненні органами опіки та піклування або/і служби у справах дітей.

Закріпити в чинному законодавстві право дитячого омбудсмена на вето, перегляд, скасування висновків та/або рішень органів опіки та піклування, які прямо порушують права та законні інтереси дитини.

Внести до ст. 16 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», яка визначає органи, уповноважені здійснювати контроль за діяльністю органів і служб у справах дітей, спеціальних установ і закладів соціального захисту для дітей, такі зміни: закріпити слова «Уповноважений Президента України з прав дитини» перед словами «Кабінет Міністрів України».

Запропоновані зміни чинного законодавства дозволять не тільки визначити місце дитячого омбудсмена в системі юрисдикційного (спеціального порядку) захисту суб'єктивних прав дитини, а й значно удосконалити її, створити реальний дієвий механізм захисту суб'єктивних прав дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Левківський Б. К. Окремі аспекти здійснення суб'єктами сімейних правовідносин права на самозахист / Б. К. Левківський // Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження». – 2013. – № 1–2. – С. 224–230.
2. Левківський Б. К. Удосконалення порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини / Б. К. Левківський // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2013. – № 3/1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rap.in.ua.
3. Указ Президента України «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» від 11.08.2011 р. № 811/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 63. – Ст. 2494.
4. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 р., № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 35.
5. Ковалко Н. М. Щодо правового статусу Уповноваженого Президента України з прав дитини / Н. М. Ковалко // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 94–96.
6. Левківський Б. К., Решетник Є. М. Захист інтересів дитини суб'єктом владних повноважень: сучасний стан та перспективи інституту дитячого омбудсмена в Україні / Б. К. Левківський, Є. М. Решетник // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2013. – № 3. – Розділ 2. – С. 79–88.
7. Марцеляк О. Омбудсмен з прав дитини: проблеми формування і розвитку у світі і в Україні / О. Марцеляк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/1147/%CC#chapter> – Заголовок з екрану (дата звернення: 21.01.2014).
8. Ухвала Колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 02 червня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultation.kiev.ua/?p=454> (дата звернення: 23.01.2014).

The article discusses some aspects of the protection of rights of the child's President Commissioner for Children's Rights (ombudsman for children). The article focuses on a special creature features (administrative) procedure for the protection of subjective rights and interests of the child the individual subjects of powers. A critical legal analysis of the current legislation of Ukraine, suggest ways to improve it.

В статье рассмотрены отдельные аспекты защиты субъективных прав ребенка Уполномоченным Президента Украины по правам ребенка (детского омбудсмена). В статье уделяется внимание особенностям существующего специального (административного) порядка защиты субъективных прав и интересов ребенка отдельными субъектами властных полномочий. Проведен критический правовой анализ норм действующего законодательства Украины, предложены пути его совершенствования.

РОЗСУД, ІНТЕРЕС І СУБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ І СПІВВІДНОШЕННІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Литовченко Л. А.,

кандидат історичних наук,

здобувач НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті з'ясовується взаємозв'язок і співвідношення категорій розсуду, інтересу та суб'єктивного права в цивільному праві України. Визначається правова природа розсуду в цивільному праві як простого

легітимного дозволу на вибір учасником цивільних відносин варіанта правової поведінки щодо здійснення суб'єктивного права і реалізації приватного інтересу.

Ключові слова: розсуд у цивільному праві, інтерес, воля, суб'єктивне право.

Розвитком науки цивільного права, цивільного законодавства і практики його застосування зумовлено зростання дослідницького інтересу до ряду ключових понять, які набули категоріального змісту, серед яких, зокрема, категорія розсуду. Зрозуміла, на перший погляд, ця категорія залишається ще terra incognita, адже в сучасній науковій літературі проблема розсуду в цивільному праві ще не дістала належного висвітлення.

Більше ніж століття тому Г. Ф. Шершеневич висловив думку про те, що суб'єктивне право як юридична влада (можливість і забезпеченість відповідної поведінки) нерозривно пов'язане з його здійсненням [11, с. 614]. За радянських часів С. М. Братусь сформулював поняття суб'єктивного цивільного права, що стало класичним, визначивши суб'єктивне право як визнану і забезпечену законом міру можливої поведінки особи [1, с. 33]. На формування сучасної доктрини змісту суб'єктивного цивільного права та його здійснення плідно вплинув В. П. Грибанов [3, с. 44–46], який сформулював і обґрунтував принципове положення про те, що «різниця між змістом суб'єктивного права і його здійсненням полягає передусім у тому, що зміст суб'єктивного права включає в себе лише можливу поведінку управомоченої особи, тоді як здійсненням права є учинення реальних, конкретних дій, пов'язаних з перетворенням цієї можливості у дійсність» [3, с. 44].

Суб'єктивне цивільне право, як слушно зауважив Є. О. Харитонов, належить певній особі, що виступає як суб'єкт цивільних правовідносин, є конкретним і означає наявність точно визначених правомочностей стосовно цілком певних благ [10, с. 18]. Крім того, суб'єктивне право не тільки стосується конкретного виду цивільних відносин, воно завжди персоніфіковано.

Очевидно, що в усіх випадках, обираючи певне цивільне право і реалізуючи надані ним правомочності, особа виявляє власний, приватний інтерес. Сенс інтересу тут полягає у набутті особою права на певне цивільне благо. Інтерес постає чинником свідомої, цілеспрямованої, мотивованої поведінки суб'єкта правовідношення, що виникло, отже, виступає передумовою здійснення суб'єктивного права.

Концептуальний підхід стосовно співвідношення суб'єктивного права, інтересу і розсуду, що для нас є важливим, сформулював Г. Ф. Шершеневич, розуміючи суб'єктивне право як правовідношення, у якому суб'єкт, якому належить право, наділений забезпеченою законом можливістю вчинювати на власний розсуд у дозволених межах вольові дії на реалізацію власного інтересу [11, с. 601–609]. Щодо співвідношення інтересу і суб'єктивного права учений слушно зауважував, що «суб'єктивне право являє собою юридичну можливість здійснення інтересу» [12, с. 59].

Важливого висновку дійшла І. В. Венедіктова про те, що «за своєю сутністю охоронюваний законом інтерес є домаганням (претензією), яке означає скерування особи на досягнення певного блага або статусу, а за правовою природою – дозволом, оскільки особа вільна у своїх діях за принципом *in favorem* – дозволено все, що не заборонено законом» [2, с. 15].

У контексті зазначеного розсуд розуміємо як елемент змісту правовідносин, тобто як елемент механізму здійснення суб'єктивних цивільних прав і у такий спосіб реалізації законних інтересів. Нормою ч. 1 ст. 12 ЦК розсуд прямо пов'язується із здійсненням цивільних прав. При цьому варто зазначити, що однією з істотних ознак цивільних правовідносин є їх вольовий характер. Вільне волевиявлення особи як учасника цивільних відносин впливає із її свідомої, інтелектуально-вольової діяльності, без чого суб'єктивне право залишається нездійсненим.

Виходячи з етимологічного аналізу терміна «розсуд», що використовується у ЦК України, пропонуємо розуміти змістове (етимологічне) значення цього терміна як акта інтелектуально-вольової діяльності особи, що виражений у певному умовиводі (висновку, рішенні) особи, прийнятому на основі власного досвіду, уявлення, оцінки, розмірковування про сутність об'єкта, на який він спрямований [5, с. 145]. Терміном «розсуд» у ЦК України позначено спеціальне поняття щодо суттєвих ознак цивільних відносин, яке відображає нормативне санкціонування державою можливості вибору правомочними учасниками цих відносин варіантів правової поведінки при здійсненні ними суб'єктивних прав для задоволення своїх законних інтересів [5, с. 144].

Крім того, розсуд в цивільному праві варто також розуміти у суб'єктивному і об'єктивному його значеннях. У суб'єктивному значенні розсуд – це є саме акт інтелектуально-вольової діяльності учасника цивільних відносин, об'єктивований у його умовиводі (рішенні) стосовно вибору певного варіанта правової поведінки, а в об'єктивному значенні – це безпосередній вияв учасником цивільних відносин особистого рішення назовні, що втілюється у свідомому виборі ним певного варіанта правової поведінки і виражається у його конкретних діях як суб'єкта права. Відповідно, можна говорити про внутрішній розсуд і зовнішній його вияв, які є нероздільними. У практичній площині «зовнішній» (в об'єктивному значенні) розсуд є «матеріалізованим» у юридично значущих діях суб'єкта права, тоді як «внутрішній» (у суб'єктивному значенні) розсуд втілює внутрішній психічний процес, який обіймає свідомість (інтелектуальна складова) і потребу, бажання досягти значущої мети (вольова складова) [4, с. 76–86].

Вольова діяльність особи є свідомо спрямованою діяльністю, що у комплексі відображає вибір мети і мотивацію поведінки, прагнення до досягнення мети, здатність регулювати спонукання і гальмувати поведінкові

реакції, можливість приймати рішення тощо. Зазначене характеризує специфічні властивості волі. У такому сенсі воля тісно, безпосередньо пов'язана з розсудом і визначає його вольову складову.

Іншою складовою розсуду є інтелектуальна складова. Особливістю розсуду як акта мислення є вираження в ньому умовиводу особи стосовно можливості певної її поведінки (діяльності). Умовивід у поєднанні з прагненням до досягнення певної мети втілюється у рішенні – тепер вже як акті інтелектуально-вольової діяльності особи. Суб'єкт права усвідомлює можливість вибору певного варіанту поведінки для реалізації свого інтересу. На рівні своєї правосвідомості суб'єкт «включає» механізм пізнання правових засобів, за допомогою яких він зможе досягти поставленої мети, створює «мисленнєву» модель своєї правової поведінки. У процесі міркувань він обирає найбільш прийнятний для себе варіант правової поведінки, що впливає зі змісту норм об'єктивного права, з урахуванням певних обставин, які впливають чи могли б уплинути на реалізацію його інтересу. Результатом розумових дій постає рішення про вибір суб'єктивного права, здійсненням якого суб'єкт зможе задовольнити свій інтерес. Цей вибір відображає інтелектуальну сторону розсуду суб'єкта. Мотивація поведінки, намір учинити дії із здійснення свого суб'єктивного права і готовність докласти до цього певних зусиль характеризують вольову сторону розсуду суб'єкта. Отже, пізнавальний та вольовий процеси психіки особистості, з психологічної точки зору, поєднуються у процесі розсудової активності особи як суб'єкта правовідносин, і тому ми розглядаємо природу розсуду, враховуючи як етимологічне, так і психологічне його значення, як акт інтелектуально-вольової діяльності особи, виражений в умовиводі (висновку, рішенні) стосовно вибору конкретного варіанта правової поведінки для досягнення певної мети, отже, і реалізації інтересу [4, с. 76–86].

Розсуд (в об'єктивному сенсі) виявляє своє значення і роль як чинник персоніфікації суб'єктивного права, у механізмі здійснення суб'єктивного права – як інструмент індивідуалізації моделі правової поведінки, визначеної нормами об'єктивного права. У такому розумінні юридичне значення розсуду зумовлено виявом свідомого вибору учасником цивільних відносин певного варіанта правової поведінки, об'єктивованого у його діях як суб'єкта права. У такому самому розумінні розсуд передуює волевиявленню суб'єкта у процесі здійснення ним свого суб'єктивного цивільного права.

Наукова аргументація висновку про те, що за своєю правовою природою охоронюваний законом інтерес – це простий легітимний дозвіл [2, с. 15], а також надана у Рішенні Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004 (далі – Рішення КСУ) [7] інтерпретація поняття «інтерес» у вузькому розумінні («інтерес, який ... перебуває виключно у логічно-смысловому зв'язку із суб'єктивними правами, але прямо ними не опосередковується, тобто виходить за межі останніх» [7, п. 3.3, абз. 2, 3 п. 3.6]) підводять також до розуміння правової природи розсуду в цивільному праві як простого легітимного дозволу (нормативного дозволяння). На обґрунтування даної думки наведемо такі міркування.

По-перше, у мотивувальній частині Рішення КСУ зазначається, що охоронюваний законом інтерес перебуває під захистом не тільки закону, а й об'єктивного права у цілому, що панує у суспільстві, зумовлюється загальним змістом такого права і є його складовою (п. 3.4); інтерес є самостійним об'єктом правовідносин, реалізація якого задовольняється чи блокується нормативними засобами (п. 3.1). Так само і суб'єктивне право, логічно-смысловий зв'язок між яким та інтересом є очевидним, опосередковується об'єктивним правом, гарантується і охороняється державою (п. 3.6) [7].

По-друге, у п. 3.6 мотивувальної частини Рішення КСУ зазначається, що і суб'єктивне право, і пов'язаний з ним інтерес є дозволами. Суб'єктивне право є особливим дозволом, тобто дозволом, що відображається у відомій формулі: «Дозволено все, що передбачено у законі», а інтерес – простим дозволом, тобто дозволом, до якого доречно застосовувати відоме правило: «Дозволено все, що не забороняється законом». Суб'єктивне право забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони, а інтерес, навіть перебуваючи під охороною закону чи права, не має такої правової можливості, оскільки відображає лише легітимне прагнення свого носія до того, що не заборонено законом, а отже – не юридичну, а фактичну (соціальну) можливість [7].

У наведених визначеннях важливими для нас є елементи, які вказують на дозвільний характер законного інтересу у межах сфери правового регулювання. Теоретичний зміст цих визначень використано нами для з'ясування правової природи розсуду в цивільному праві. Вважаємо, що за своєю правовою природою розсуд в цивільному праві також доречно характеризувати як простий легітимний дозвіл, тобто дозвіл, який закріплений в законі чи впливає з його змісту, на вибір учасником цивільних відносин певного варіанта правової поведінки щодо здійснення суб'єктивного права для реалізації приватного інтересу.

Цей вибір є вільним, за загальним правилом, свідомим і об'єктивується у діях учасника цивільних відносин – носія суб'єктивного права. У такому виборі виявляється розсуд у його об'єктивному сенсі, який саме і має юридичне значення як чинника персоніфікації суб'єктивного права, а у механізмі здійснення суб'єктивного права – як інструмента індивідуалізації моделі правової поведінки, визначеної нормами об'єктивного права. У такому розумінні розсуд притаманний волездатній особі – суб'єкту права і відсутній у неволездатній особі, хоча при цьому така особа може бути носієм суб'єктивного права. Останнє міркування, на перший погляд, вторить висловленій Р. А. Майдаником думці про те, що інтерес суб'єкта в окремих випадках може розумітися в такому самому значенні, що і воля суб'єкта, і тому інтерес відсутній в особі неволездатній, яка все ж може бути носієм суб'єктивного права [6].

Отже, розсуд, як і інтерес, відображає не юридичну, а фактичну можливість. Таким чином, розсуд як простий дозвіл, встановлений актами цивільного законодавства (нормативне дозволення), входить до системи механізму правового регулювання цивільних відносин як правовий спосіб [8, с. 498], що впливає на здійснення суб'єктивних прав та реалізацію законних інтересів учасниками цивільних відносин. Зважаючи на правову природу цивільних відносин, можна говорити про іманентність їм розсуду їх учасників, а зважаючи на сутність правового регулювання цивільних відносин – про те, що розсуд як легітимний дозвіл включається до механізму їх правового регулювання.

Специфічним є зв'язок інтересу, розсуду і суб'єктивного права. У такому зв'язку суб'єктивне право виявляє свою функцію як правовий засіб реалізації приватного інтересу, а розсуд – як легальний спосіб персоніфікації суб'єктивного права та індивідуалізації визначеної нормами об'єктивного права моделі правової поведінки для реалізації суб'єктом права свого приватного інтересу.

Розуміння розсуду як простого легітимного дозволу, на нашу думку, надає можливість визначити місце розсуду, опосередковано через правовідносини, серед елементів механізму правового регулювання. Саме через правовідносини, адже вони впливають на поведінку особи, а розсуд суб'єкта правовідносин якраз і виявляється у виборі ним певного варіанта своєї поведінки. У теорії права дозволу характеризуються як різновид способів впливу на правовідносини у механізмі правового регулювання і тому належать до його елементів [8, с. 498].

По-третє, легальність розсуду в цивільному праві логічно привертає увагу до питання про його захищеність законом. Проте говорити про самостійний захист розсуду правовими засобами так само, як про захист інтересу чи суб'єктивного права, було б некоректно. Як вже зазначалось, розсуд як простий легітимний дозвіл не формалізований у конкретному суб'єктивному праві, не забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони правовідношення, тому не має такої правової можливості, яку має суб'єктивне право або інтерес, на самостійний його захист правовими засобами.

Так, у ст. 15 ЦК визначено об'єкти захисту в цивільному праві, якими є суб'єктивні права у разі їх порушення, невизнання або оспорювання, та інтереси учасників цивільних відносин, які не суперечать загальним засадам цивільного законодавства. Отже, інтерес і суб'єктивне право перебувають під захистом закону, і те й інше гарантується і охороняється державою. Важливо також акцентувати на тому, що інтерес розуміється як самостійний (поряд з суб'єктивним правом) об'єкт правовідносин, реалізація якого задовольняється чи блокується нормативними засобами, а відтак, інтерес є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони [7].

Вважаємо, що у процесі захисту порушеного суб'єктивного права правомочна особа у певних випадках також може посылатись на порушення її можливості здійснювати своє суб'єктивне право вільно, на власний розсуд. У такому разі розсуд, як визначену законом можливість вільного вибору учасником цивільних відносин варіанта правової поведінки щодо здійснення суб'єктивного права, припустимо розглядати як об'єкт захисту лише опосередковано, тобто у контексті захисту порушеного суб'єктивного права.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що розсуд, інтерес та суб'єктивне право є взаємопов'язаними категоріями в цивільному праві. Зазначені правові явища функціонують в межах цивільно-правового регулювання як елементи змісту цивільних правовідносин. Їх співвідношення виявляється через механізм здійснення цивільних прав. За правовою природою суб'єктивне право, інтерес і розсуд є легітимними дозволами.

У своєму взаємозв'язку суб'єктивне право виявляє свою функцію як правовий засіб реалізації приватного інтересу, а розсуд – як легальний спосіб персоніфікації суб'єктивного права та індивідуалізації визначеної нормами об'єктивного права моделі правової поведінки для реалізації суб'єктом права свого приватного інтересу. У механізмі здійснення цивільних прав розсуд є суто опосередкованим як інструмент цього механізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Братусь С. Н.* О соотношении гражданской правоспособности и субъективных гражданских прав / С. Н. Братусь // Советское государство и право. – 1949. – № 8. – С. 30–37.
2. *Венедіктова І. В.* Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві / І. В. Венедіктова: Автореферат дис. ... док. юрид. наук: 12.00.03 / Міністерство освіти і науки України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2013. – 44 с.
3. *Грибанов В. П.* Осуществление и защита гражданских прав / В. П. Грибанов. – М.: Статут, 2000. – 411 с.
4. *Литовченко Л. А.* Взаємозв'язок і співвідношення категорій розсуду і волі в цивільному праві / Л. А. Литовченко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 3. – С. 76–86.
5. *Литовченко Л. А.* Окремі підходи щодо дослідження проблеми розсуду в цивільному праві / Л. А. Литовченко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 1028. Серія «Право». Випуск № 12 / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2012. – С. 142–146.
6. *Майданик Р. А.* Цивільне право. Загальна частина: підручник / Р. А. Майданик; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, юрид. ф-т. – К.: Алерта, 2012. – Т. 1: Вступ у цивільне право. – 2012. – 471 с. [Електронний ресурс]: http://pidruchniki.ws/1924070146535/pravo/interes_tsivilnomu_pravi#623.

7. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 67.*

8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Підручник / О. Ф. Скакун / Пер. з рос. [Бураковський С. О.]. – Харків: Консум, 2009. – 656 с.

9. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

10. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової, Н. Ю. Голубевої. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Правова єдність, 2009. – 744 с.

11. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права / Г. Ф. Шершеневич. – М.: Издание Бр. Башмаковых, 1910–1912. – Вып. 1–4, VII. – 805 с.

12. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Вступительная статья, Е. А. Суханов. – М.: Фирма «СПАРК», 1995. – 556 с.

The article deals with relationship and correlation of categories of discretion, interest and subjective right in civil law of Ukraine. The legal nature of the discretion in civil law as simple legitimate permission for the civil relations participant' choice of the legal behavior variant in realization of subjective right and private interest.

В статтє вьясняется взаимосвязь и соотношение категорий усмотрения, интереса и субъективного права в гражданском праве Украины. Определяется правовая природа усмотрения в гражданском праве как простого легитимного разрешения на выбор участником гражданских отношений варианта правового поведения в осуществлении субъективного права и реализации частного интереса.

ПРАВО НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Миронова Г. А.,

кандидат філософських наук,

старший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті досліджуються окремі цивільно-правові характеристики права на медичну допомогу в Україні. Автором пропонується юридичний критерій виокремлення особистих немайнових прав фізичної особи в сфері надання медичної допомоги. Сформульовано цивільно-правову дефініцію поняття «пацієнт».

Ключові слова: особисті немайнові права в сфері надання медичної допомоги, критерій угруповання особистих немайнових прав фізичної особи, цивільно-правова дефініція поняття «пацієнт».

В результаті розвитку медичних технологій, а також із ускладненням суспільних відносин та зростанням значення індивідуального інтересу інтенсифікуються правовідносини в сфері надання медичної допомоги, які, до того ж, помітно переорієнтуються на реалізацію приватного інтересу окремої особи. Вказані процеси потребують ґрунтовного наукового осмислення та адекватного правового забезпечення засобами цивільного права. Об'єктом даної роботи є особисті немайнові права фізичної особи в сфері надання медичної допомоги, предметом – проблема підставності виокремлення та угруповання особистих немайнових прав фізичної особи в сфері надання медичної допомоги. Вказані питання останнім часом все частіше привертають до себе увагу цивілістів, які працюють над проблематикою суб'єктивних цивільних прав. Так, методологічною основою для авторських пошуків є праці таких видатних дослідників: Р. Стефанчука [6], З. Ромовської [1], Л. Красицької [2], М. Малєїної [3]. Зокрема, сформульовані Р. Стефанчуком в його фундаментальній праці «Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві: поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту» методологічні позиції та висновки стали відправним пунктом для аналізу автором цієї статті місця і ролі права на медичну допомогу в системі суб'єктивних цивільних прав.

На практиці співвідношення та розмежування приватного та публічного у правовому регулюванні відносин медичної сфери є непростю справою. Адже при наданні медичної допомоги суб'єкти (пацієнти, медичні працівники, медичні установи) користуються різними ступенями свободи вибору поведінки на власний розсуд. Тому доречно говорити про застосування як імперативних, так і диспозитивних методів правового регулювання відносин з надання медичної допомоги, які застосовуються в залежності від видів медичної допомоги, підстав її здійснення, суб'єктного складу правовідносин.

Особисте немайнове право на медичну допомогу в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України). Цивільно-правові відносини в сфері медичної діяльності виникають за ініціативою юридично рівних і економічно незалежних суб'єктів. То ж особливості цивільно-правової складової полягають в тому, що вона